



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Litterae Societatis Iesv E Regno Sinarvm Annorum MDCX.
& XI. Ad R. P. Clavdivm Aquaiuam eiusd. Societatis
Præpositum Generalem**

Trigault, Nicolas

Avgvstae Vindelicorvm, 1615

Residentia Nanciana.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68733](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68733)

domicilij finem propero, non omittendus est Neophytorum feruor in sacra Dominici Natalis nocte celebranda, anno iam tum exeunte. Nam sub noctem magno numero in ædem sacram conuenere, eamque totam in expiandis criminibus, oratione, pijs colloquijs posuere; asserentes videri sibi nefas ea nocte sopori indulgere, quàm sibi nascenti Dominus elegisset. Subodoratus est hunc cætum Leo noster, itaque etiam ipse prima nocte dimissis iam curialibus, cum filijs domum nostram venit, ceterisque adiunctus omnibus ad pietatem dux & caput fuit, qui mirum in modum tanti viri exemplo permoti Dominicum Natalem quo poterant pietatis sensu celebrarunt.

Residentia Nanciana.

Hanc vineam excoluere sacerdotes duo & fratres nostri quinque, quanquam ex ijs quatuor societatis nostræ rudimentis in tyrocinio occupati, studiosius se ipsi quàm cæteros excolebant; quo expleto, societatis Nostræ vota emiserunt, idque tanto spiritualis gaudij ac pietatis sensu ut à suauissimis fletibus minimè sibi temperarint. Et sanè Sinensia ingenia mirè videntur ad omnem pietatem facta, ita hi fratres nostri vocationis nostræ spiritum imbibunt nihilo ut ab Europæis differre videantur.

Hoc tempore sacella duo non domestica sed

sed publica, elegantem in modum Patres concinnarunt; nam aram vtramq; pereleganti, alteram quidam Christi seruatoris, alteram verò Deimatrix, imagine exornarunt. Vtramque pinxerat Europæo opere vnus è fratribus nostris Iacobus Niua, qui eam artem in Iaponensi nostrorum seminario, in paucis asssecutus fuit. Reliquus porro vtriusque sacelli ornatus is fuit, vt noua omnia, non innouata viderentur. Hæc in celebritatem Dominici Natalis inciderant, quam noctem tot fratrum nostrorum industria in eam euexit maiestatem, qualem hæc nascens Ecclesia, fortê aliam se non meminit conspexisse maiorem; nihil attinet omnia comemorare, quæ vel nota sunt vel apud Europæas aures tanto erunt expectatione inferiora, quanto maior est virilis togæ quam puerilis prætextæ maiestas; Et tamen ipsos pueros sua etiam prætexta delectat: Nam Neophyti nostri cælestis gaudij portionem sibi videbantur prælibare. Nec in his stetit admiratio, nam expletis nocturnis diurnisque sacrificijs, Ethnici magno numero concurrere, viuam in imaginibus maiestatem cum reliquo ornatu ad stuporem demirati; quæ res suspensam de nostrorum aduentu gentem sensim inducit vt credat esse homines ea virtute præditos, vt ad veritatē euulgandā nihil dubitēt tot adire maris terræq; pericula; nō vt aliquid aduersum Remp. in gratiam suæ gentis moliantur. Id iam mirū in
modum

modum spargitur, in vniuerso Sinarum Imperio, in quo Christiana Religio, lex Dei cæli appellatur. Et quidem, in hac Quiam sinensi Pro- uincia, in cuius metropoli nostri resident, res eò peruenit, vt in comædijs ac tragædijs suis exhibeant Christum Dominum qua forma ab ijs in ara nostra conspicitur, pro tribunali probis ac reprobis æterna meritorum præmia largientem.

Persequar nunc breuiter quæ in hoc domici- lio illustriora contigere. primùm quæ circa ty- rones qui sua nomina Christi Militiæ recens ad- scripsere; deinde quæ circa veteranos. Sex su- pra centum tyrones hoc anno inscripti nume- rantur. Inter eos nobilis Matrona vxor quondã nunc vidua grauissimi Magistratus, è cuius fa- milia quatuor Sinici doctores (quod est Patriæ nobilitatis culmen) emersere; hæc in Diuinæ le- gis sermonem incidit cum Neophyto famulo quondã suo & ab eo didicit, Idola vana esse simu- lacra numinum, vnum esse supremum numen, cui omnes si salui esse velint, oportet famulari, nihil opus fuit acri eius ingenio, diuina etiam luce perfuso alio Euangelij præcone, nam illa e- tiam ab ore seruili profectam non abhorruit ve- ritatem. Rogauit Catechistam suum vt à Patri- bus Christi seruatoris imaginem quam venera- retur impetraret, doctrinæ quoque sacre com- pendium & precatorios globulos expetebat; ipsa porro pro Siniensium mulierum seruitute sese

sese cum nostris colloqui multoque minus sa-
 crum baptismi fontem excipere posse diffide-
 bat; Ergo quadriennium totum eiectis Idolo-
 rum monstris vni Deo cultum ex Christianis le-
 gibus exhibebat: quo exacto cum forte imagi-
 nem concinnandam ad artificem foras emit-
 set, inspecta est à nescio quo Neophyto no-
 stro, qui matronam hanc nouerat, ea re mirè læ-
 tus eam die insequenti visitauit gratulabundus,
 quod arbitraretur eam Christianis sacris initia-
 tam: verum illa optare se dudum asserebat, sed
 non satis videre qua id ratione integrâ famâ cõ-
 sequeretur. Is Neophytus vt erat prudens, om-
 nes ei difficultatum nodos exoluit: nam asse-
 ruit nihil opus esse vti Catechismi causa cum Eu-
 ropæis sacerdotibus colloqueretur: vnum è no-
 stris fratribus natione Sinam, id officij præstitu-
 rum: video non facile intelligi in quo hæ muli-
 ebres vmbre deliteant. Aduertendum igitur
 nostros, quod Sinensium litteratorum habitu
 induantur à mulierum colloquijs ex more pro-
 hiberi, nisi fortè perraro, & coram marito aut
 parente, idque rapete intermedio aut porta di-
 uisos, in profanorum sacerdotum habitu, quo
 prius utebatur, id longe facilius liceret, sed in
 hoc habitu à virorum grauium concessu exclu-
 deremur. Itaque in habitus electione mulieri-
 bus viros prætulimus, donec vtrumque nobis
 æquè per Sinas liceat; quod in dies facilius fore
 animad-

animaduertimus. Fratres porro nostri cum cultu inferiore quàm Patres vtantur, non æquè ab huiusmodi colloquijs arcentur; & tamen illi Patrum iussu hanc adhibent moderationem vt nunquam soli cum solis colloquantur; sed quoad fieri potest maritus aut Parens, fraterue aut alius aliquis propinquus maturâ ætate vt adsit procuratur; id si fieri omnino non possit, tum fratri nostro adduntur duo tresuè Neophyti grauiore qui congressibus de rebus diuinis intersint. Hæc nostrorum cum mulieribus agendi ratio quæ nunquam intermittitur, ne cū plebeijs quidem quæ sunt in hoc genere licentiosiores, mirè ab Sinis approbatur, & magnam legi Diuinæ integritatis opinionem parit. In hac ipsa domo contigisse memini cum è fratribus nostris vnus ad imbuendam plebeiam mulierem Catechismo perrexisset, percunctatum initio adesset domi maritus necne, cumque abesse audisset sese alias rediturum frater noster respondit, Catechumena mulier, quæ nondum hunc morem nostrum inaudisset fortiter instare vti ingrederetur, cumque renitente fratre nostro nullum instandi finem faceret; subintulit vicina eius etiamnum Ethnica, quæ ex limine omnia contemplabatur: quid vltra instas, nondum nosti tu quæ legem Dei cæli profiteri vis, eos qui hanc euulgant legem, nunquam sine teste mulieres conuenire? quo audito fratrem nostrum

nostrum rubore suffusa dimisit. Sed ad cæptam narrationem reuertamur: Moniti de re tota ab Neophyto Patres, fratrem nostrum cum duobus grandæuis grauibusque Neophytis submisere; qui toties eum comitabantur quoties ad eam Christianis rudimentis imbuendam irabat: assererat porro frater ille non illam sibi viduam videri ab omni commercio semotam, sed litterarum aliquem acri ingenio de fidei nostræ capitibus disceptantem: nam illa in ea solitudine egregiam indolem Sinen-sibus studijs expolierat; & fratrem nostrum tot quæstionum nodis premebat, cum de Augustissimo Trinitatis Mysterio, de verbo incarnato, de anima immortali ageretur, vt cum ille se expedire satis tuto non posset, responsum in alium diem differret, dum certiora à Patribus referret. Postquam illa iam satis instructa fidei Mysterijs videbatur, à Patre per internuncium iubetur Baptismo suo diem designare, simul statueret quàm minimo suo incommodo id perficeretur; respondit illa se omnia iam statuisse, in dictum diem veniret Pater, quo maximo posset apparatu; vna cum fratre nostro gestatoria vectus sella & clara iam die, nihil se velle clam facere. Dicto tempore nostri adfuerunt, ibiq; matronæ illius germanos duos, eiusdèq; nepotè, omnes Ethnicos, præstolantes reperere, hos

hos euocauerat illa totius rei testes atque spectatores, Nepotem verò accersierat ut eius manu vultum saluari aqua perfusum sibi tergificeret, & oblatos à Patre precatorios globulos creamque icunculam & similia pietatis arma susciperet, nefas enim erat ex more Sinico quicquam ab eius manu accipere qui propinquus non sit. Inuenère etiam in ornata aula erectam aram cum omni sacro apparatu; quibus ita comparatis domus ianuam & ipsius aulae referari iubet compluresque vicinos qui conuenerant ad spectandum admisit. Prius verò quàm sacrum laticem in verticem admitteret, edocta sacrum de peccatis, dolorem excitare, id præstitit elata voce eoque verborum pondere, vt audientes commoueret. Expleto Baptismo Patri gratias fratrique egit, exceptosque solemnem epulo letos de rei euentu domum dimisit.

In pagum vicinum frequens vnus è nostris itabat ad imbuendas Christianis Mysterijs familias aliquot, eo in pago anus erat iam decrepita sex annorum supra octoginta, quæ prius mirè addicta, inanum Deorum cultui, sodalicio cuidam præfuerat mulierum, quæ sese peculiari obsequio nescio cuius Idoli deuouerant. Immisit vetulæ quam sibi designarat Dominus desiderium, fratrem nostrum de lege Diuina differentem audiendi, sed sæpius id conantem filius & ipse iam senex pro sua in eadem simulacra voluntate

luntate interturbabat. Ad extremum cum è nostris Patribus alter in eum pagum rei Christianæ interuisendæ causa deuenisset; tamen si lecto eam morbus senilis afflixerat, erexit se tamen, & ad Patrem se contulit; à quo cum audisset posse se etiam in hoc ætatis occasu præteritæ vitæ criminum veniam impetrare (hoc enim maxime dubio pulsabatur) mire exultauit, ceteraque audiuit quæ per tempus & ætatem licuere, sed ita vt bene concepto salutis suæ consilio, pristinam vitam rite detestata, Christiana Mystera quæ ad salutem obtinendam exiguntur probe intellexerit, ergo eluta sacro fonte biduum superuixit, quo expleto facile intellectum est, quorsum ad eam vsque periodum vitam tenuisset. Eius funus comitati ex vrbe Neophyti suo exemplo filium etiam ipsum in Christi gregem impulere. Clarius etiam est quod sequitur Diuinæ prædestinationis argumentum. Neophytus quidam Marcus nomine è patrio oppido in Metropolim quam nostri incolunt reuertebatur. Et ecce iam muris vicinus in Vespillones incidit qui cadauer quoddam in vulgi tumulos extra urbem efferebant; his comitibus iter prosequens nihil minus cogitabat quam quod futurum imminebat: nam ecce tibi vox è feretro, qua territi vespillones abiecto feretro aufugere. Marcus è Christiana disciplina sumens animos feretrum deposito vel dissimulato metu aperit.

E In

In eo iacebat puella annorum, vt apparebat ferè decem & septem, viua quidem illa, sed ita vt è vultu mortuam, è voce viuam coniectares. querit ex ea Marcus, quanam sit & vnde? herus, inquit meus, & herum nominauit, quem tu probe nosti, me iam cum morte colluctantem domo pro mortua effèri iussit, ne illius in ædibus expirarem (à quo Sinæ non parum abhorrent.) Eū hominem Marcus olim Christianis mysterijs imbuerat, sed quia minus videbatur ad Diuinæ legis præcepta seruanda comparatus, baptismū minimè impetrabat: Marcus igitur è puella querit velit ne animæ suæ salutem, corporis salute desperata, in tuto collocare? Ego verò ait illa cū tu herum meum Diuina lege imbueres, clam è vicino cubiculo omnia audiebam mireque flagrabam eius legis suscipiendæ desiderio: sed quoniam serua eram domesticis septis clausa, fieri nunquam potuit vt facerem quod volebam, Ergo te, ait, Marcus clemens Dominus in hanc horam conseruauit, vt ne sine voto morerèr; simul eam pro tempore ac loco necessarijs ad salutem obtinendam fidei nostræ capitibus erudit, & sacrâ volentem aquâ perfundit. ac deinde per otium docet qua ratione si mors ingruat de peccatis dolere, & sacra Iesu ac Mariæ nomina debeat inuocare. Inde ab ea, iam alta nocte, digressus, in proximas ædes se recepit. ægram
Ethnici

Ethnici (neque enim vllus ibi Neophytus habitabat) in suas ædes, omine deterriti admitttere noluerunt. vix illuxerat cum ad fere-
trum redit Marcus; sed eam, quæ mori non po-
tuerat donec verè viueret, in vitā reperit abijsse
sempiternam; quis enim aliud de tam insigni
Diuinæ prædestinationis argumento possit o-
minari? Marcus verò quod cæperat charita-
tis officium peragens, fufis ad cadauer preci-
bus, terræ demandari curauit, ipseque lætus
ad Patres accurrit, tantæ rei nuncius, qua re
Patres non minus attoniti quàm ipsi qui au-
dière Neophyti, Deo grates pro immensa sua
clementia retulère.

In suburbano pago colonus erat diues, cui
familia sæpe vniuersa ac ipsa etiam pecora,
non sine ingenti sumptu ac damno ægritudi-
nibus vexabantur; nullum fuit vel in medi-
cis vel in profanis ritibus præsidium, quod
ipse non tentaret, sed fere nullo fructu; sub
idem tempus, desponsatam prius filiam Neo-
phyto cuidam, cui nomen est Paulus, in vxo-
rem tradiderat, his in nuptijs (nam & ipsa
quoque Christianis erat sacris initiata, ab o-
mni ritu gentilicio est temperatum. Itaque
vicini omnes, quàm plurima tali con-
iugio infortunia ominabantur: sed
cum iam laberentur menses prosperaque
E 2 vel

vel filia vel genero omnia contigissent, focer Paulum aggressus rogat ut sibi enuntiet, qua ex causa à solemnibus receptisque gentis more conjugij ritibus sibi temperandum in animum induxisset, qua spe Numinum iras nihil pertimuerit, cuius fultus præsidio in eas minime hætenus incurreret? Tum Paulus profanos ritus, ait, Christiana lex interdicit, docetque hæc ipsa quæ vocatis Numina dæmonia esse, quibus nihil in homines amplius potestatis, quam quantum à Deo nostro vno ac vero acceperint. Itane vero? ait focer, quin igitur & ego idem Numen veneror, in eadem tecum sacra transiturus: Paulus vero ut hominem probaret. non poteris inquit Christianam tibi imperare sanctitatem, qui his & his vitijs legi Diuinæ aduersantibus infectus sis, naturaque parum ad virtutem propensus videre: abiit ille tum subtristis, sed tamen cum altè audita in animum admisisset, ita secum ipse ratiocinabatur. Ergone quod potuit gener meus ego idem à me non potero impetrare? Quare postridie ad generum redit: & cum eo meditata exoptulat ratiocinatione. Tum Paulus age vero vniuersam dæmoniorum quæ hætenus coluisti turmam tecum in ædem sacram defer, iisque ignem submitte; fecit extemplo quod iubebatur, filiumque qui se à bono proposito auertebat, constanter repulit. Miseri Dij ad Patres deferuntur & in media Neophytorum turba ad
rogum

rogum damnati incendio periere. Ipse vero & à genero serio monetur ne familiæ salutem aliudue humanum quippiam in mutanda religione spectaret solum eam ad rem summo Numini obsequendi adferret voluntatem, eius curæ familiæ curam sineret qui de ea pro nutu ex maiore sua gloria disponderet; admisit socer Pauli, omnia, & iam Catechumenus suffectam inani- bus dijs Christi seruatoris effigiem cum vniuersa familia venerabatur. Interim vero cum sacræ doctrinæ compendium euoluunt fideique nostræ mysterijs imbuuntur, tentauit eos Dominus & inuenit eos dignos se. nam ad vnum prope omnes cum varijs morbis conflictati salutare tamen aquas expetebant. Hic Ethnici omnes qui audierant vindices ambustorum numinum iras percrepabant, verum reddita breui familiæ salus & vrbano- rum Neophytorum qui agris frequentes subuenerant feruor illos Ethnicos fecit Diuini Numinis laudatores; atque ita egregie probati Christi Tyrones sacræ militiæ nomina vno omnes die decem & octo tradidere.

Alio in pago duo erant Ethnici Pater ac filius, quos in graui ægritudine propinqui omnes deseruerant; nausæa quæ ex ægrorum molestationibus prouenit eorum, quæ vulgo exigua est, charitatem non parum restingente. Tanto vero magis eluxit Neophytorum feruor, qui ægrorum miserti non corporis tantum curam, sed

E 3 vel

vel maximè animi in se susceperunt. qua insigni charitatis significatione permoti, non pauci ad Christiana sacra pellecti sunt. Interim propinqui pudore suffusi, ne nihil in agrorum salutem fecisse viderentur, profanos ritus induxere; Profani sacrificuli monstris suis onusti, ante portam constitere. Ibi ex ijs vnus nescio quo ritu in gyrum facto, aurem Idoli principis ori apponebat, quasi quid loqueretur explorans. Demum impostor oraculum quod præter eum nemo, sed ne ipse quidem inaudierat, enuntiavit: minimè se ades eas ingressurum, dum in ijs imago Domini cæli resideret. Risu dignum fuit oraculum, nam imaginem, de qua agebatur, prius extulerant Neophyti, quàm profana turba aduenisset, veriti ne blasphemis ansam darent indignum aliquid audendi: Id cum impostori renuntiatum esset, ait, explorato, velut è phæbicornina, iterum oraculo: Atqui etiamnum crucem ibi reliquere quæ mihi ianuam intercludit. Magna vis veritatis, quæ suum habet in hoste præconem; Nemo tamen, ex omni sacrificulorum turba, repertus est, qui numinum, quæ vehabant, præsidio fretus, domum ingredi, crucem detrahere, & sacrum IESV nomen refigere auderet. Ergo à Neophytis petunt vti ea detrahant, illi maioris mali metu, vel nescio quo alio fine parum cautè sane, eâ quæ potuerunt veneratione, subduxere. Tum demum

num gloriosi milites in ædes penetrant, multumque laborant vti ab idolo ægritudinis causa euulgetur, arbitrati fore, vt diceret, ab idolis ad Christi sacra desertionem, morbum hunc peperisse, quasi verò non prius in ægritudinem incidissent, huius domus incolæ quàm Christi sacra suscepissent. Ritus, quo hanc ab idolo falsitatem extorquere nitebantur, hic erat. Supra dispositum in mensa cinerem, impositus idoli manui penicillus, quo Sinæ in scribendo vtuntur, tamdiu impostorum manibus rotatur dum ipsi quod volunt exscribant, idque ipsi, velut ab idolo scriptum, mentientes, pro oraculo enuntiant. Verùm nunc quidem nihil illis suæ artes contra veritatem profuere, nam non solum quod volebant non obtinuerunt; sed post mille gyros, diffracto penicillo, de oraculo desperarunt; apposita tamen aure, vti prius quid iuberet explorantes, asseruere nisi intra biduum ægri interirent, ad salutem posse reuocari. Tum propinqui ministros rogant, vti biduo illo ad ægrorum vitam conseruandam intra ædes diuersari ne grauarentur, quam vt facilius à Numine suo impetrarent, sacrificia ritusque varios deuouebant. Infelices Ministelli Christianorum Numen eiusque vim veriti, hæc conceptis verbis respondere. Næ nos amentes si hoc fecerimus, veniet Christianus vnus aliquis,

signum crucis in Idolum exprimet, illique spiritum qui intus latet excutiet, atque ita pulim, ut ipsi vocant, ac si dicas sine mente remanebit; atque ita luculenti veritatis testes abiere. facta sunt hæc in conspectu totius pagi, non sine Neophytorum gaudio Ethnicorumque stupore. Ægri ipsi se ab omni profanorum rituum culpa exemerunt, horum enim alter filius videlicet vi morbi mentis impos delirabat; pater vero vim sibi à propinquis illatam querebatur.

Hæc de Tyronibus nunc ad veteranos veniamus. Eorum permulti quotidiano Missæ sacrificio interfunt, sacram peccatorum exhomologesin frequentant, in excitando de peccatis dolore, excutiendisque conscientia latebris sunt exercitati. Ieiunia Ecclesiastica peragunt, licet nostro more ieiunium sit perdifficile Sinis, assuetis videlicet ter in die refici, sed tamen omnia facile superant studio religionis; Sinensis porro abstinentia in eo posita est ut sola in cibum legumina oleraque admittant, ceterum quoties velint reficiantur. Sacras verberationes ad exoluendas peccatorum pænas, aliasque id generis afflictationes frequentes admittunt: tamen si hoc apud Sinas qui de reliquis prope virtutibus præcepta tradidere sit inauditum: ægros non visunt solum, sed stipe, pharmacis, oratione iuuant, magnamque legi Diuinæ conciliant opinionem in Neophytis ad tumulum efferendis, ita sunt assidui

duī vt omnes Neophytis sibi alij alijs propin-
 qui esse videantur. si qui diem clausit per dome-
 sticæ rei angustias ita tenuis est, vt feretrum ipse
 sibi comparare suo ære non possit, id Neophyti
 faciunt collata stipe; nam sine feretro terræ
 mandari, extremæ est apud Sinas paupertatis.
 Solemne est ijs qui ex ægritudine conualuerunt
 in ædem sacram Deo gratulatum venire; tum in
 frequenti Neophytorum cætu, grates ijs refe-
 runt, quorum in ægritudine sensere subsidia, &
 fuit vnus aliquis seniculus annorum quatuor &
 septuaginta qui post acceptum extremæ vncti-
 onis sacramentum, breui Neophytorum oratio-
 ne & officijs salutem recepit, is nondum bene
 conualuerat cum in ædem sacram adreptat, ibi-
 que nixus genibus ab oratione non assurrexit ni-
 si postquam septem precatorias coronas sum-
 mo ardore decurrit, præter eas quas in bene lon-
 go itinere ante decurrerat. In Neophytorum
 feretrum duo inserunt, in religionis argumen-
 tum: precatorios quibus vita functus utebatur
 globulos, doctrinæque sacrae compendium: a-
 quæ lustralis quotidianus apud eos est vsus, ea-
 que per sæpe vel Neophytis vel Ethnicis ad æ-
 gritudines depellendas singulare præsidium.
 Dominicæ Passionis tormenta mirum quo ar-
 dore excipiant atque venèrentur. Itaque hebdo-
 madæ maioris officia magno sensu frequentant;
 sed nihil æque eos afficit vt solemnīs per eos

E s dies

dies Christi in crucem affixi adoratio, quam Sinicæ inclinationes ac genu flexiones solemniorrem reddunt. Porro cum ad crucifixum propius accedunt, toti in lachrymas effunduntur. Eam pietatem inuexit tota quadragesima, quoties in ædem conueniunt sacra de Dominicis tormentis oratio. P. Matthæi Ricij obitum tanto sensu exceperunt vt in funebri missa complures à lacrymis, non nulli etiam ab eiulatibus minimè sibi temperarint. Iaponiorum Martyrum gloriosam in fidei causa mortem pro concione audientes lacrymas etiam minimè tenuère, seseque ad eos imitandos, si fortè ita tempus ferat, incendere. Id magis mirum quod Sinæ Iaponicos pro hostibus habent; sed hanc innatam animorum dissensionem, vna cum fide deponunt. Hæc de Nancianis Neophytis vniuersim, breuiter nunc illustriora virtutis exempla nonnulla seligamus. Neophyti cuiusdam senis filius, in graui ægritudine, ex qua deinde interijt, lucem veritatis quam sanus respuebat, adspexerat; tantus porro fuit gratiæ cælestis torrens quo eius animus in sacra expiatione perfusus fuit, nihil vt ardentius optaret, quàm diem claudere, vt eam gloriam quam sperare iuebatur, intraret: biduo antequam extinctus est, importunis à parente precibus extorsit, vt qua ratione sapius eum viderat facientem, ita se sacris flagellis caderet,

ret, ad debitas præteritæ vitæ criminibus pæ-
nas, de se repetendas, itaque cum parens vel
inuitus, vel imprudenter pius, ducentis flagel-
lorum ictibus cecidit, quod dum faceret, vtrim-
que obortæ lacrymæ sensum pietatis augebant:
nec ea flagellatione contentus æger, quo die
extinctus est idem à Parente & petijt & impe-
trauit; quod incredibili se assereret inter fla-
gella gaudio perfundi, quo in gaudio puram ut
sperare decet, animam exhalauit: Nec Patri sua
gaudia defuerunt; cum enim de tali transitu
iure confideret eum ad meliora transisse, tan-
to exultabat mentis iubilo, quòd se filium ha-
bere speraret in cælis, nullum ut Deo Patri-
busque gratulandi finem faceret; Id apud Si-
nas paradoxum, qui filios sibi præmitti, nimis
impotenter ferunt, si verò vnicus fuerit ut hic
de quo agimus, tum demum se mortalium mi-
ferrimos arbitrantur, quippe quibus desit qui
suum funus curet, & vsitatos sibi post fata ri-
tus exhibeat. Viuebat hic in domo Ethnici
Nobilis, è sanguine Regio quales in hac vrbe
plurimi numerantur; Is indignè ferens omif-
sos à sene in filij funere ritus quosdam profa-
nos, ex eo quærit, cur eos omifisset, qui intre-
pidè, respondit eos lege Christiana quam pro-
fitebatur, prohiberi. Quærit etiam, quotidie
matutinis horis quo se conferat. Ille verò
in ædem Christianis sacram ad vnicum
cæli

cæli Numen venerandum. Indignabundus & blasphemè stolidus infert Nobilis iste, quem colis cæli Dominum Orizam tibi in quotidianū subministrat alimentum? omnino inquit bonus senex nec mihi solum sed & tibi orbique vniuerso, qua ex causa te quoque deceret eius numen è legis Christianæ præscripto venerari; sed si nondum id agnoscis, eos qui iam ex cælesti favore id assecuti sunt, caue interturbes; me quidem sic habeto vitam ipsam in eius causa positurum; neque commissurum vlllo metu vt quotidianam in eius æde adorationem tanti Numinis intermittam: quibus verbis permotus ille consilium de eo interturbando deposuit, hominis constantiam demiratus.

Hic de quo iam dixi senex in fidei causa verba, quos nunc commemorabo etiam verbera pertulere. In ædibus Neophyti cuiusdam, Ethnicus commorabatur, cuius cum vxor in morbum incidisset, maritus sacrificulos precatores induxit; ad Neophytum qui tum etiam forte æger erat visendum Neophyti non pauci conuenere; sed cum turbam intus tumultuantem inaudissent tamdiu pro foribus substiterunt, quãdiu intelligerent hos recitatores, non ab Neophyto, sed ab Ethnico contubernali inductos: Ergo in Neophyti cubiculum ingressi (nam Ethnica familia in separato conclaui morabatur) coram Deiparæ effigie quam egregio ornatu insignem

insignem habebat æger, nixi genibus eidem
 Magnæ Matri salutatoriam coronam texuere,
 inde ægrum solati diceffere, abeuntes porro,
 aulam in qua erat Idolorum turma necessario
 pertransibant, qui cum viderent in mensa di-
 sposita variaque coram illis in sacrificium (quæ
 tamen ipsi postea vel sacrificuli vel domestici
 absumunt) collocata, stomachum non tenuere
 Neophyti, nam expresso contra ferales mon-
 strorum larvas salutiferæ crucis signo, per igno-
 miniam dæmones appellarunt: Id impotenter
 tulere viles Ministelli, quærentes frustra se spi-
 ritus suos ciere, qui hoc signo fugantur; Maritū
 ægræ mulieris etiam in Neophytos incitantes,
 tibi inquit, quid proderit, sumptum fecisse,
 quem isti cæli Domini cultores irritum reddide-
 re. Iam abierant Neophyti, sed in vicum egressi
 cum sacrificulis omnes qui aderant in eos im-
 petu facto irruere & pugnis exceptos male
 multauere: non difficile Neophytis erat vim vi
 repellere si vellent; sed Christianam discipli-
 nam edocti magno animo iniuriam tulere. Ma-
 xime enituit Matthias quidam, is tametsi erat
 procero corpore ac robusto, memor tamen sæ-
 pius se, vitam in Christi causa ponendi deside-
 rio exarsisse, non negligendam occasionem ra-
 tus, in media platea genibus positus in se Ethni-
 cos furentes incitabat, professus gratius sibi ni-
 hil fore, quam si sanguinem vnaque vitam hac
 in cau-

in cau-

in causa posuisset. Verùm illi cædendi finem citius quàm isti patiendi fecere: ad tumultum accurrerant alij è vicinia Neophyti, qui suam sortem cæsis gratulati, eos in ædem sacram nostram comitati sunt, gaudentes Deoque gratulantes quod pro nomine I E S V digni habiti erant contumeliam pati, facile fuerat Magistratum auctoritate iniuriam referre; nam ex ijs nonnulli erant apud eos gratiosi: sed sua ipsi sponte & nostrorum auctoritate ab omni conatu destiterunt, vt Ethnici docerentur Diuinæ legis, ab ipso capite lenitatem, in eius membra deriuari. Verum pugnavit pro ijs Dominus, nam intra paucos dies, quotquot iniuriam fecerant, cum varijs morbis conflictari cæpræe, è quibus vnus qui cæteris auctor ac dux facti fuisse dicebatur, interiit; mirantibus Neophytis, ipsisque Ethnicis aduertentibus præsentem è cælis iram non celeriter minus quàm formidabiliter in noxia capita depluisse.

Quinta Luna solent Sinæ quibusdam in vrbibus nauigijs oblongis sed angustioribus vecti, multa gentilitio ritu in ipso flumine vagi perpetrare. Quod facere se aiunt ad euitandas eius anni calamitates. Id nescio quâ ex causâ per Magistratus fieri in hac Metropoli non licebat; & tamen ne ritus omitterent idem puerilibus è papyro scaphis pro nauibus factitabant. Eam in rem & in computationes pecuniolam ab singulis

singulis domibus exigunt. Morabatur ille quem modo dixi Matthias in quodam ex his vicis vbi id impigre curabatur. In eius aedes operis praefecti, ad colligendam stipem conuenerunt. Negauit Matthias se daemonibus (hoc enim Neophyti nomine idola compellant) quicquam dare vel posse, vel velle, scire omnes se caeli Dominum venerari, cuius lege sanctissima factis notum, se ab eo scelerè deterreri: contumeliosa daemonum compellatio pupugit rituum praefectos nummorumque collectores. Ergo illi multitudinem concitant, quae facto in aedes Matthiae impetu, imprudenter Christi seruatoris Imaginem ex oratorio, detrahit, minans se cum ea Magistratus adire criminatura quod legem nuper interdictam (id superioribus annis contigerat) sequeretur. Quærit Matthias quem ex omni Magistratum turba iudicem velint, cum pue illi nescio quem è Magistratibus nominassent, non in latebras sese abdidit generosus athleta, sed nulla mora ad eius se palatium confert ibique accusatores praestolatur, qui cum moram facerent Matthiae nunciatum eos ad alium nescio quem mutato consilio sese contulisse, sed cum neque ibi obuios criminatores habuisset; ad Neophytum grauem se contulit consilij causa, is auctor ei fuit vt ipsos accusatores accusaret, quod

quod in vetitos à Magistratu ritus stipem colle-
gissent: non arrisit Matthiæ consilium quod si-
bi minus è Christiana disciplina videretur: Er-
go Patres consulit à quibus in suscepto patiendi
consilio confirmatur. Ipsi quoque qui impetum
in ædes fecerant iam mitiores facti conquieue-
runt, & sacram effigiem sine iniuria retulerunt;
quo ex tempore non ipse solum Matthias sed
reliqui eius Regionis Neophyti à sacrilego tri-
buto liberi remansere.

Certo anni tempore solent idolorum mi-
nistri profanis sacrificiorum vestibus ornati per
domos cursare, in singulis è farina selectiore li-
bum dono relinquentes, pignoris est forte ut ar-
bitror loco, ut illo anno hi qui libum acceperunt
alium neminem ad sacra domestica præter se
admittant. Dum hoc die quadam factitant ob-
uios eos habuit puer Neophytus Laurentius no-
mine annorum vix quindecim, is non ferens
impostores eos in hunc modum alloquitur,
quousque tandem imperitam plebeculam de-
ludetis? abstinete amabo ab hoc viuendi institu-
to, pudeatque vos aliquando dæmonibus famu-
lari: gestabat forte eo ipso tempore puer manu
Virginis rosarium. Et quoniam ipsi quoque ido-
lorum mystæ suos habent precatorios globulos
quos decurrunt, nonnihil à Catholico more
discrepantes, ex ea re ansam arripuit sacrificulus
respondendi: tu qui hos globulos geris, næ è
nostra

nostra es disciplina? verum Laurentius seuera grauique oratione Diuinæ legis & idolorum dissimilitudinem demonstrauit. Huic orationi rudis Ministellus nihil habuit quod responderet, sed non ipse minus quam qui ad pueri orationem audiendam concurrerant, superiorem aanis sapientiam admirati, abiere.

Nondum à pueris abeo: Anni redeuntis initio, omne genus profanorum sacerdotum id conantur vt varijs artibus aliquam prodigij speciem adumbrent, nam vniuersi per eos dies immo noctes per idolorum templa vel Religionis vel nouitates causa cursitant. In cænobio nescio quo lucernam eo artificio concinnarant, vt extingui vix posset, sed ita tamen extinguebatur vt ipsa nullius adminiculo recens conciperet incendium; ad eam rem visendam inter cæteros Neophytus Antonius nomine cum suis coætaneis studiorum Sinensium discipulis eo venit. Coætanei eius Ethnici erant qui eum in hunc modum compellarunt. Age vero videndum est hodie nobis num in ea quam profiteris lege præiudij sit satis ad hanc lucernam extinguendam. Prouocatus puer non abnuit certamen. Ergo signo crucis sese munit & nullo prope conatu eam extinguebat, sed quod iterum sua sponte arderet risu excipiebatur, fidem igitur suam excitans, & denuo signum crucis exprimens eam ita extinguit vt nullius ope postea

F accendi

accendi potuerit; id omnes prodigij loco habuere. Ita Dominus ne in friuolis quidem rebus legis suæ veritatem si opus sit, desinit confirmare. Alia multa de his Neophytis dici possent, sed quod in eadem materia non admodum à superioribus discrepent omittuntur. Solum ex his arbitror videri noualibus, quàm messem promittat hic ager, cum fuerit pro colonorum votis excultus.

Residentia Xauceana.

Xauceana sedes in qua sacerdos vnus cum vno fratre nostro confedit, neminem Christo peperit adultum. Hæc sterilitas ex eo nascitur quod superiorum annorum Cantonienfes turbæ prosperum Euangelij cursum planè stiterint: nam oppidi Macaënsis vicinitas ita suspensos habet Sinas, quasi vero exiguus aduenarum numerus ad Imperij Sinensis Monarchiam adspiraret; non est apud gentem vllam talis metusné dicam an vigilantia; & soli Sinæ suum ipsi robur non agnoscunt. Ex eo metu sparsi rumores eos omnes qui legem nostram suscipere, quæ aduenarum Macaënsium sacris non esset aduersa, ab Magistratibus, in perdulium numero reponendos; tametsi nihil tale sit vnquam in Cantonienfi Prouinciæ à Reipublicæ